

Békés megyei foglalkoztatási válság kezelésének kérdései

**Helyzetelemzés, kitörési pontok
A megvalósítás kérdései
ajánlások**

**készült
a Békés megyei foglalkoztatási feszültségek kezeléséről szóló 1093/2004
(IX.29) Kormányhatározat
alapján**

**3K CONSENS IRODA
Budapest
2005 április**

A Békés megyei foglalkoztatási feszültségek kezeléséről szóló 1093/2004 (IX.29) kormányhatározat alapján a megfelelő szerződések megkötése után 2004 december és 2005 március 15 között folyt szakértői tevékenység

Ennek keretében elkészült egy

- **Hatástanulmány** Békés megye gazdasági – szerkezeti, foglalkoztatási helyzetének leírásával a várható (negatív) tendenciák számszerűsítésével
- **Fejlesztési koncepció**, mintegy 150 vállalkozással folytatott interjú , valamint a megyei területfejlesztési szakemberekkel, és megyei politikusokkal folytatott egyeztetés alapján
- **Fejlesztési stratégia és program** ,
 - amely a vállalkozások konkrét fejlesztési kezdeményezéseire épül
 - amely olyan új , a jelenlegi gyakorlatban nem szereplő támogatásokra épülő fejlesztési eljárásokat is javasol, melyek alkalmasak lehetnek
 - a mezőgazdasági integrációk fejlesztésére
 - a mezőgazdasági beszállítás és az élelmiszer feldolgozóipar együttes fejlesztésre, a szükséges termék és technológiaváltásra
 - a leépülő ruházati ipari vállalkozások szerkezetváltásának elősegítésére
 - KKV-k piaci kapcsolatrendszerének helyzetének javítására
 - A KKV-k - csoportos formában történő- technológiafejlesztéseinek megvalósítására
 - A köz ép privát szereplők együttműködésére épülő gyógy-, termál-, wellness turizmus fejlesztésére
 - a foglalkoztatási eszközrendszer mainál hatékonyabb, a vállalkozások fejlesztésével összekapcsolt használatára
 - a vállalkozáshiányos térségek gazdaságának fejlesztésére a befektető vonzás új módszereivel
 - a megújuló energia termelésére és hasznosítására
 - a mezőgazdasági termékek nem mezőgazdasági célú felhasználására.

Problémák, amelyek megoldása a jelenlegi helyzet javulása felé vezet, új folyamatokat indíthat be

Mezőgazdaság-feldolgozóipar

- Túl sok termelő, túl magas foglalkoztatás mellett szeretne gabonatermesztésből megélni.
- Az állattartás-, tejtermelés vállalkozásainak többsége méreteivel, technológiai színvonalával, hatékonyságával elveszítette versenyképességét
- A zöldség-, gyümölcs termelésben rejlő vállalkozási lehetőségeket kevés termelő használja ki
- Nincs olyan közhasznú szervezet, amely az erre vállalkozó gazdákat felkészítené, megtanítaná a zöldség-gyümölcs termesztésre.
- Hiányoznak az integrátorok, különösen a horizontális integrációk, amelyek a termeléstől a piaci értékesítésig – minden résztvevő szereplő érdekeinek figyelembe vételével fognák át az egész folyamatot.
- Az alábbi hiányok gátolják a potenciális termelőket a zöldség-, gyümölcs termelésben való részvételben
 - Bizalom, jövőkép hiánya
 - Integrátorok hiánya
 - Termelési tapasztalatok hiánya
 - Beruházási és működő tőke hiánya
- A termelők és a feldolgozók között nincsenek közös érdekkapcsolatok, a lánc széttagolt, töredezett.
- A mezőgazdasági vállalkozási kultúra, képességek jóval kevesebb kézben összpontosulnak, mint amennyien - más jövedelemszerzési lehetőségek hiányában-ebből szeretnének megélni.
- A megyében egyetlen egy, a termelők viszonylag szűk körét átfogó TÉSZ van.
- Hiányoznak azok a profitorientált vagy non-profit vállalkozások, amelyek képesek lennének nagyobb mennyiségű zöldség-gyümölcs termék összegyűjtésére, és a piaci igények szerinti osztályozás, csomagolás, logisztikai feladatok ellátására.
- Figyelemreméltó szakmai előkészületi stádiumban van a Békési Agrár innovációs térség (Mezőkovácsháza, Sarkad, Szeghalom) terve, amely egyfelől értékesít, másfelől integrálná a már meglévő zöldségtermelőket, szövetkezeteket, TÉSZ-eket, és képzéssel, termeltetési rendszer működtetésével fokozatosan több és több gazda számára nyújtana biztonságos feltételeket a zöldség és gyümölcstermeléshez

- Még ma is növekszik azon alkalmazotti munkahelyek hiánya, azaz csökken a munkahelyek száma, amelyek képesek lennének alkalmazni a jelenleg –kényszerűen– mezőgazdasági termelésből-értékesítésből megélni kényszerülőket.

Ipar

- Az ipari kultúra, különösen a jelenleg felszálló ágban lévő iparoké (fémfeldolgozás, gépipar, nyomdaipar-csomagolóanyag ipar, faipar) csak szűk foltokban van jelen a megyében, egyes térségekből szinte teljesen hiányzik, más térségekben sem éri el a kritikus mértéket. Ennek következtében
 - Nem vonzó terület a befektetők számára
 - Alacsony azon térségi eredetű vállalkozói/ szakmai felkészültséggel illetve képességekkel rendelkezők száma, akik a siker reményében indíthatnának vállalkozásokat
- A gazdasági szerkezet változása nem tartott lépést a világgazdasági tendenciákkal: túl magas a leszálló ágban lévő iparágak -foglalkoztatással mért- aránya
- A leszálló ágban lévő iparágak (textil-ruha-, cipő ipar) vállalkozói folyamatos tőkevesztésben vannak, és nem látnak lehetőségeket a szerkezetváltásra annak ellenére, hogy vannak ilyen kísérleteik.
- A megye minden térségében kevesebb vállalkozás működik, mint más megyékben. Egyes térségek, mint a mezőkovácsházi, sarkadi, szeghalmi, különösen vállalkozáshiányosak. A nagyobb tőkeerővel és foglalkoztató képességgel rendelkező vállalatok aránya jelentősen az átlag alatt van. Összességében nem várható, hogy ilyen kevés vállalkozás a jelenlegi körülmények között, akár hosszabb távon képes legyen a térségi – megyei aktív korú népesség foglalkoztatására.
- A nem leszálló ágban lévő iparági vállalkozások termékei -aktív piaci kapcsolatok, és a piacra jutási képességek hiányában fokozatosan elavulnak, foglalkoztató képességük csökken . Új termékekre, új piacokra és az ehhez szükséges technológiai megújulásra lenne szükségük
- A gépipari, fémfeldolgozó ipari, faipari kis és középvállalkozások nem képesek technológiai berendezéseik megújítására, így piaci esélyeik fokozatosan csökkennek.
- A megfelelő technika, technológia, gépi felszereltség, felkészültség hiányában a vállalkozások nem képesek beszállítói pozíciók megszerzésére, sem a helyi, sem a távolabbi beszállítói piacon. A megye egyetlen gépipari beszállítást igénylő vállalata - Linemar – nem képes újabb beszállítókhoz jutni, egyedül nem vállalkozik beszállító nevelésre

- Reprezentatívnak egyelőre nem nevezhető felmérésünk szerint a megye kis és közép vállalkozóinak 60-65 százaléka tartaná szükségesnek új piacok feltárását, 30-35 százaléka új piacképes termékek előállítását, azonban e tevékenység költségessége miatt nem képesek e lépések megtételére.
- A térségben nemcsak a nagy, hanem a kis-, és mikro vállalkozások között sem elhanyagolható élelmiszer feldolgozás és a csomagoló-anyagipar közötti együttműködés gyenge, illetve esetleges
- A helyi zöldség és gyümölcsstermelők, a közvetlen piacra termelő élelmiszer feldolgozók, valamint félkész-élelmiszergyártók nem élnek a válogatásban, csomagolásban rejlő értéknövelés lehetőségeivel.

Innovációk, kutatás-fejlesztés

- Rendre elhálnak a vállalkozói oldalról és a közszférától időszakonként felszínre kerülő elképzelések a megújuló energia termelésére, a mezőgazdasági melléktermékek hasznosítására, valamint a mezőgazdasági termékek ipari célú felhasználására. Ilyen projektek ugyanis egyrészt több gazdasági, illetve közszférabeli szereplő együttműködését, a megfelelő szakszerű koordinációt, s a kutatás és kísérleti munka megfinanszírozását igénylik. Különösen valószínű az ilyen elképzelések sikertelensége, amikor a mezőgazdasági-, a vegyészeti-, a gépipari szakmai kutatások együttese, valamint a piacfeltárás, és gazdasági-versenyképességi szempontok érvényesítése szükséges. Ilyen komplex programok megtervezéséhez, levezetéséhez hiányzik a projektmenedzsment kompetencia, illetve tudás, s nem utolsó sorban hiányoznak a pénzügyi források.
- A Dél-alföldi régióban nincsenek hagyományai a műszaki oktatásnak-kutatásnak, a rendszerváltást megelőzően jelen lévő gépipari vállalatok kevés kivételtől eltekintve megszűntek a szakembergárda nagyobb része „eltűnt”. Így nem várható, hogy spontán módon kialakulnak a fejlesztő-megvalósító –értékesítő kezdeményezések.
- Nemcsak a Dél-Alföldre, hanem az országra vonatkozóan sincs egy olyan információs bázisunk, amely rögzítené – legalább az állam által finanszírozott – kutatási projekteket, s így lehetővé válna, hogy a szintén közpénzekből finanszírozott fejlesztők, valamint a termelési szféra piaci szereplői megtalálják partnereiket.
- Ismereteink szerint a megye egyetlen oktatási-kutatóhelye a szarvasi Tessedik Sámuel Főiskolán van, amely vetőmagnemesítéssel-kutatással foglalkozik.

Munkaerő kereslet és kínálat, létszámgazdálkodás

Leépülés: csak a kékgallérosokról szólva jelenleg 5500 fő mezőgazdasági és élelmiszeripari termelővel, valamint 2500 cipő és ruhagyártóval, s a kapcsolódó, hozzávetőleg ugyanennyi nehéz és könnyebb fizikai szakképzetlen dolgozó, azaz kb. 15 000 fő fizikai munkaerő 50 % -a tekinthető veszélyeztetettnek. Ez hozzávetőleg 7500 fő. E területeken se felépülés, újabb igények megjelenése, de még stagnálás sem várható

Támogatott foglalkoztatás: Jelenleg évente 13-14000 fő vesz részt a munkaügyi szervezet szervezésében valamilyen támogatott foglalkoztatásban, vagy képzésben. Ebből kb. 7000 fő dolgozik bértámogatással a vállalkozói szférában . Ez utóbbi munkahelyek legalább 90 %-a csak a támogatás idejére (1 év) nyújt munkaalkalmat.

Szinte teljesen hiányoznak az aktív foglalkoztatáspolitikai eszköztárából azok a programok, amelyek arra irányulnának, hogy a támogatott munkahelyeken dolgozók, a támogatás ideje alatt integrálódjanak a támogatott munkaszervezetbe, s így a támogatás lejárta után is alkalmazásban maradhassanak.

Nem tudjuk megbecsülni, hogy hogyan alakul a megye kb. 10000 főállású önfoglalkoztatójának a sorsa, s azt sem, hogy a nem kedvezőtlen „ágazati” gazdasági szereplők foglalkoztató képessége miként alakul. Azonban azt látjuk, hogy a megye piaci szférájában foglalkoztatott mintegy 90-95 000 fő maximum *egyharmada* dolgozhat olyan vállalkozásoknál, melyek gazdasági-foglalkoztatási szempontból stabilaknak, esetleg növekvőknek mondhatók. Hangsúlyozni kell, hogy e negatív tendenciák rendkívül alacsony aktivitási szint mellett érvényesülhetnek.

Szakképzett munkaerő hiánya- növekedés korlátja (lehet)

A fémfeldolgozás (öntők, kovácsok, lakatosok, hegesztők) a gépipar hagyományos gépeken dolgozni képes forgácsolók, az NC, CNC gépkezelők ma hiányszakmáknak számítanak. Mivel kevés a nagyfoglalkoztató, ezért ezek az igények nagyjából mikró és kisvállalkozóktól érkeznek egy-egy főre, azonban összességében igen jelenős. A Dél alföld egészére számított adataink szerint a hiány meghaladja a 600 főt.

Az adat értelmezéséhez figyelembe kell venni, hogy e szakmák az iparágak kulcsszakmái, így hiányuk egy-egy tevékenységcsoport gyakorlásának korlátait jelentik, és további fehérgalléros, valamint szakképzetlen kékgalléros munkaerő foglalkoztatását teszik szükségtelemmé.

Ezzel együtt érdekes jellegzetessége a fém és gépipari szakmákkal rendelkezők foglalkoztatásának, hogy a békés megyei foglalkoztatási struktúrában ugyanolyan arányban találhatók meg, mint például a fejér megyei struktúrában csak éppen nem a termelő technológiai pozíciókban, hanem a karbantartó munkakörökben van – a fejér megyeihez képest „túlfoglalkoztatás”.

A hiány azonban a jövőben fokozódni fog, mivel az iskolarendszerű és felnőttképzés évről évre kevesebb ilyen szakmájú szakmunkást bocsát ki, mint amennyit a jelenlegi struktúra igényelne.

A jelenlegi -foglalkoztatott- kékgalléros (szakmunkás) és szürkeköpenyes (technikus, művezető) szakma és tevékenység szerkezet vizsgálata arra hívja fel a figyelmet, hogy a fém-, gépipari-, műszeripari ágazatok belső növekedésének illetve külső befektetők fogadásának nincsenek meg a munkaerő kínálati feltételei.

Termál és gyógy turizmus

Az elmúlt években megvalósult jelentős fejlesztések (strandfejlesztés, élményfürdő) nem jártak átütő forgalomnövekedést előidéző eredménnyel, különösen nem hatott a gyógy szolgáltatások által vonzott közönség növekedésére.

Az ok elsősorban az, hogy a gyógy szolgáltatások igénybevétele -becslések szerint- kb. 80%-a társadalombiztosítási szolgáltatásként valósul meg, A gyógy szolgáltatásokat igénybevevők többsége bejáró betegként kisebb része saját szervezésben megvásárolt szálláshely igénybevevőként jelentkezik.

A járó betegellátás keretében megvalósuló – társadalombiztosítás által finanszírozott gyógy szolgáltatást – üzleti értelemben- nem lehet „turizmusnak nevezni” A helyi szállásokról bejáró betegek túlnyomó többségének olyan alacsony a fizetőképessége, hogy a valódi turisztikai ipar kínálatából igen keveset képes igénybe venni.

A nem tb. által finanszírozott gyógy szolgáltatást igénybe vevő (kb 20 %) többségében osztrák és német vendégek, -nagyobb részük karaván kocsikkal több hónapra érkeznek- rendkívül alacsony fizetőképességű kategóriába tartoznak.

A megye termál/gyógy turisztikai fejlesztési elképzelései a napjainkig kialakult, fentiekben jellemzett gyenge fizetőképességű célközönségre nem építhető.

A jelenlegi termál/gyógy/wellness kínálat egyenetlen és megosztott. A három legfejlettebb, ismertségében látogatottságában jelentősen különböző fürdők (Gyula, Oroszháza, Gyomaendrőd) egyike sem képes a közép és felső kategóriákba tartozó fizetőképességű hazai, vagy külföldi vendégigényeket kiszolgálni: a szálláshelyek hiánya, vagy alacsony színvonala, a programok hiánya, az animáció hiányai miatt.

A turisztikai iparág tudatos és eredményes fejlődését a tulajdoni viszonyok megosztottsága, a szereplők közötti rivalizálás is akadályozza. Az iparág nem integrált, nincs egyetlen profitcentruma: mivel a szálláshelyek, szállodák (csak Gyulán) magánkézben, a fürdők és a gyógy szolgáltatás önkormányzati kézben van. A programok, ha lennének, feltehetően egy harmadik üzleti érdekkörbe tartoznának.

Bármilyen tudatos program, szolgáltatás, illetve turisztikai beruházás sikerének az lehet csak az alapja, hogy a turizmusból bevételt remélő – és ezért befektetni és rizikót vállalni kész szereplők megállapodnak egymással a jövedelem felosztásában.

A Békés megyei foglalkoztatási válság mögött egyrészt a megyei gazdaság vállalkozáshiányossága, másrészt szerkezeti problémái húzódnak meg. A mezőgazdaság és az élelmiszer feldolgozás túlsúlyos a szerkezetben, ha a vállalkozások tevékenységköreit, és a munkaerő szakmai szerkezetét vesszük figyelembe. Ugyanakkor - hasonlóképpen más kelet –magyarországi térségekhez- Békés megyében is megtalálhatók azok a piacokba jelenleg nem kellőképpen beágyazott vállalkozások, amelyek alapjai lehetnek a gazdasági szerkezetváltásnak, legalábbis a szerkezeti arányok módosításának. Ismereteink szerint ilyen vállalkozások Békés megyében az alábbi területeken található

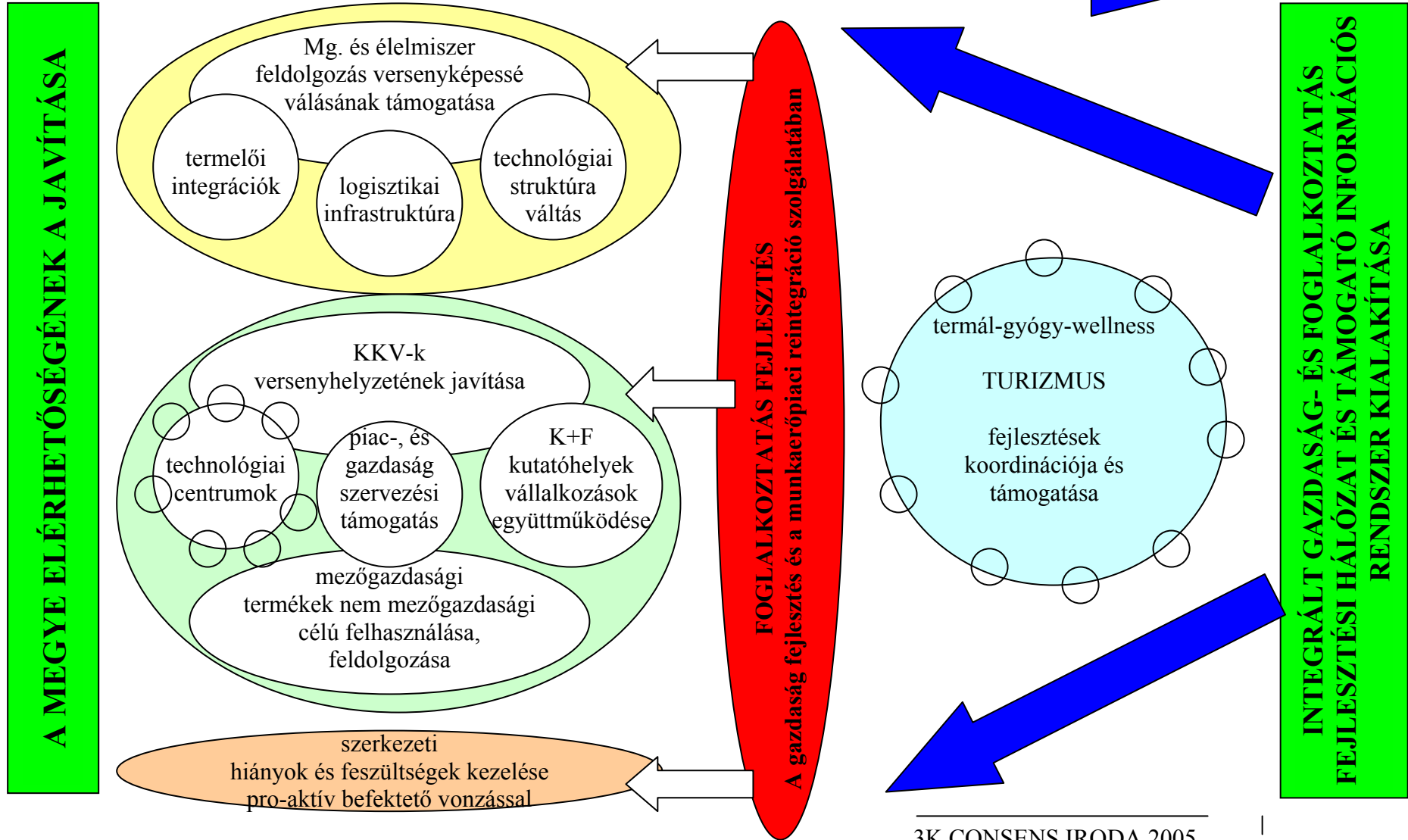
- az egyedi szerszámgyártás, és az ehhez kapcsolódó fémfeldolgozás,
- a kisléptékű finom és durva öntészet
- szerkezetlakatos ipar
- a nyomdaipari tevékenységek

Mindemellett érdemes figyelmet fordítani a megye a zöldség és gyümölcstermelő kapacitásainak fejlesztésére és piacra juttatására. E termékek piacra juttatásának elősegítéséhez időlegesen közpénzekből finanszírozott gazdaság és piacszervező tevékenységekre, kisméretű hűtőház beruházások hathatós támogatásra, valamint a nyomdaipari fejlesztésekhez is kapcsolódóan a csomagolóipar fejlesztésére van szükség.

A szerkezetváltást szolgálhatná a termál/gyógy turisztikai szolgáltatások piacra vitele, illetve piaci kapcsolatainak kiszélesítése, amely - kormányzati szinten - az európai biztosítókkal való megállapodások kialakítását, elősegítését igényelné.

A széleskörű feltáró munka eredményeként, az alábbi, fejlesztési stratégia megvalósításának célszerűsége látszik vállalkozó kezdeményezésekkel és a helyi területfejlesztési szakemberek véleményével megalapozottnak.

Békés megye fejlesztési stratégiája 2005-2007

3K CONSENS IRODA 2005

A fejlesztési program, a vállalkozók együttműködő támogatása mellett készített *projektvázlatokat* tartalmaz, amelyek kidolgozásának időigénye 6 hónap és feltétele egyrészt a meghirdetett Strukturális Alap-pályázatok „nyitottsága” másrészt a döntéshozók fejlesztéspolitikai akarata a javasolt újfajta fejlesztési – támogatási eszközök bevezetésére.

A helyzetelemzésre épült hatástanulmány eredményeként megállapíthatjuk, hogy

- A mezőgazdaság i termékszerkezet egysíkú, de ugyanakkor - foglalkoztató képességének korábbi leépülése ellenére is további munkaerő kibocsátás várható
- **Integrációk alakítása** a megfelelő termelési adottságok ellenére csekély mértékű a zöldség és gyümölcstermelés, s lényegében nincsenek modern termelési integrációk. Ilyenek létrejöttét - különösen a sok ezer kistermelő vonatkozásában – az integrátori feladatokat felvállaló vállalkozások hiánya, a kistermelők tőkeszegénysége és nem utolsósorban a bizalom hiánya akadályozza. Békés megyére különösen érvényes megállapítás, hogy lakosság mezőgazdasági jövedelemforrására – éppen a nem mezőgazdasági munkahelyek számának stagnálása, csökkenése miatt ma nagyobb szükség van, mint a rendszerváltás előtt. A kistermelőket magukba foglaló integrációk nélkül ma már elérhetetlenek a piacok és nem biztosítható a termékek kiszámítható minősége. Feltáró munkánk során meggyőződünk arról, hogy az FVM integrációk létrehozására irányuló támogatása éppen a kezdőlépések megtételéhez nem ad anyagi alapot. Ezek a kistermelők összeszervezése, a lehetséges piacok feltárása, a megfelelő termelési infrastruktúrák létrehozása. Megtapasztaltuk azt is, hogy megfelelő támogatás (és felállítható jogi garanciák) mellett lenne lehetőség integrációk beindítására, de az önfinanszírozó TÉSZ-„állapot” elérése csak több lépésben reális. Az út – a folyamat kontrolja mellett- a „termeltetésen” keresztül vezet az egyes vállalkozások, illetve gazdák termelő technológiai támogatott felállításán keresztül a már közös -támogatott- logisztikai infrastruktúra kialakításán át az önfinanszírozó, közös döntéshozatalon alapuló TÉSZ ig. Ilyen folyamat beindításához a megfelelő támogatási feltételrendszer és közpénzekből finanszírozott gazdaságszervezési tevékenységre van szükség .
- **Az élelmiszer feldolgozó ipar (zöldség-, gyümölcs, hús) és a termelés komplex fejlesztése.** A mezőgazdasági termelési szerkezet orientálására elvileg képes élelmiszer feldolgozóiparban struktúra-, és piacváltásra van szükség. Vannak ugyan erre irányuló kezdeményezések, de egyrészt a technológiaváltás, másrészt a kisgazdaságok beszállító képességének helyreállításához szükséges tőke és

szervezési munka igény, harmadrészt a termelési és logisztikai infrastruktúra tőkeigénye lebénítja az ez irányú kezdeményezéseket. E nehézségek leküzdéséhez a kis és nagyvállalkozói kezdeményezések összehangolására, új termelési kultúrák meghonosítására és nem utolsósorban összehangolt szakmai és pénzügyi támogatáspolitikát tartós alkalmazására van szükség.

- **Ruházati ipar szerkezetváltása** Békés megyében jelentős foglalkoztatási szerepet töltenek be a hanyatló és/illetve -létszámkibocsátó iparágak (mezőgazdaság, élelmiszerfeldolgozás, ruházati ipar). A jelenleg is több ezer főt foglalkoztató, a 2000 óta folyó leépülés ellenére is még mindig jelentős termelési infrastruktúra fölött rendelkező ruházati ipari vállalkozásokban lenne készség a termelési szerkezet illetve termelési ágazat változtatására, ha ehhez megfelelő vállalkozókat, szakmai partnereket találnának, ha a szerkezetváltás is élvezhetné a fejlesztési és foglalkoztatási támogatásokat, ha a szerkezetváltásra vállalkozó leépülő vállalatok kapnának szakmai, gazdasági kapcsolatteremtő támogatást egy szerkezetváltó projekt beindításához, s a támogatáspolitikai nem vonná meg a támogatásra való jogosultságot éppen azért mert – a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan leépülnek, hanem támogatná a kilábalási szerkezetváltási (és ezzel járó munkahely megőrzési) projekteket.
- **Technológiai központok létesítése** A fémfeldolgozás, gépipar-nyomdaipar-, békés megye térségeinek egy részében – beszállítói körét bővíteni szándékozó nemzetközi vállalat mellett - jelen vannak, mint fejleszhető, perspektivikus iparágak. Azonban beruházó képességük, technológiai fejlettségük és szakmunkás ellátottságuk terén fejlesztő-, támogató beavatkozásokra van szükség. Feltáró-, problémamegoldó munkánk során az érintett KKV-k egyetértésével megtaláltuk - technológiai központok létesítésének formájában – a vállalkozók közös technológiafejlesztésnek megtérülő és életképes formáját, melyhez azonban a jelenleg is rendelkezésre álló pályázati források korábban nem alkalmazott kombinációjára, s nem utolsósorban további tervező -, együttműködésfejlesztő munkára van szükség.
- **Pro-aktív egyablakos befektetővonzás** Közismert, hogy békés megye nem a hazai és külföldi befektetők célterülete. Ugyanakkor megtapasztaltuk, hogy a békés megyei letelepedés iránt mégis érdeklődő vállalkozások letelepítéséhez a megye, az érintett kistérség illetve város nem rendelkezik a megfelelő, és a megfelelő időben elérhető forrásokkal, mivel ezek pl munkahelyteremtő támogatás- az év során csupán néhány hétig elérhetők. Éppen ezért a pro-aktív megyei egyablakos befektető keresési és fogadási eljárás bevezetését javasoljuk. Az eljárás biztos hátterét egyrészt a megye, illetve kistérségek által előre meghatározott támogatások: (iparterület, adókedvezmény stb. nyújtása) másrészt a tervezhető

központi forrásokra épülő beruházási ill. munkahelyteremtő támogatások biztosítása, és harmadrészt a szakszerű és szenzitív befektető kezelés jelenenén. Ennek alkalmazása nagyobb esélyt adna a ruhaipari cégek szerkezetváltásához szükséges más ágazati partnerek, valamint a helyi munkaerőre, alapanyagokra, termelési kultúrákra építeni szándékozó betelepülni kívánó vállalkozások letelepítésére, új munkahelyek létrehozására.

- **Kutatás-fejlesztés, megújuló energiatermelés, és mezőgazdasági termékek nem mezőgazdasági célú felhasználása.** A térségi vállalkozói valamint kutatói-innovációs tevékenységek áttekintése, konzultációk alapján látjuk, hogy a mezőgazdasági és élelmiszeripari hulladékégetés, megújuló energia termelés, valamint energiatüzelő termelése és pellet gyártás széles lehetőségeket teremtene a mezőgazdasági termelők mellett a térségben jelen lévő számos kazán gyártónak, s mint új iparág, a térségi pellet gyártásnak. Emellett több kutatói-vállalkozói kezdeményezés van a mezőgazdasági termékek nem mezőgazdasági célú felhasználására. Ilyen például a gabonából készülő élelmiszer csomagolásra alkalmas biopack –anyag előállítás- a műanyag csomagolás kiváltására, illetve a bio etanol, benzol adalékanyag előállítása. Mindezek alapján olyan hosszú távú – támogatásokat igénylő program bontakozhat ki, amely a kutatás fejlesztést, valamint a felhasználáshoz szükséges eszközök tervezését és előállítását is magába foglalja. Azonban ilyen átfogó, számos új illetve a térségi szereplők számára ismeretlen technológiai, piaci, gazdaságossági elemet tartalmazó program, illetve projekt a vállalkozókkal közösen megvalósított, időigényes tervezési-, mérlegelési, döntési folyamatot igényel. Számos esetben szükség lesz a kutatók és a vállalkozók összekapcsolására. A közös kísérletekre. Mindehhez gazdaság-, piac-, illetve projektszervezői támogatásokra, valamint a konkrét kísérleti munka pénzügyi támogatására lesz szükség.
- **Minta üzemek létesítése a vállalkozáshiányos térségek fejlesztésére** A megyének több olyan vállalkozáshiányos térsége van, ahol a perspektivikus iparágakban működő vállalkozások száma /mérete oly csekély, hogy belső térségi gazdasági kezdeményezésekre nem lehet építeni a térségi gazdaság foglalkoztató képessége javításának programját. Itt különösen szükség van új vállalkozások megtelepítésére, illetve generálására. Ugyanakkor ezekben a térségekben (sarkadi, mezőkovácsházi, szeghalmi) a munkanélküliség további növekedése is várható a mezőgazdaság, élelmiszer feldolgozó és ruházati ipar létszámkibocsátása miatt. E térségekben új tevékenységterületeken működő – értékesítési szempontokat is jól megfontolt, közberuházásban megvalósított minta üzemek létesítésével lehetne megteremtteni új vállalkozói tudások, kultúra alapjait. E minta üzemek, akár

mezőgazdasági-élelmiszerfeldolgozó akár ipari tevékenységet folytatnak közpénzekből létesülnének, de helyi vagy külső vállalkozó- szakemberek piaci kapcsolataira, szakmai tudására és menedzsment képességeire épülnének - minimális, de az elkötelezettséget, felelősséget megfelelően kifejező anyagi részvétel kifejezésével. Tartós - köztulajdonban maradásuk csak addig cél, ameddig a megfelelő multiplikátor hatást kifejtik, majd ezt követően privatizálandók.

- **Vállalkozásfejlesztési és foglalkoztatáspolitikai eszközök összekapcsolása** A jelenlegi gyakorlat szerint az aktív foglalkoztatási eszközök alkalmazása még akkor sincs komoly hatással a vállalkozások fejlődésére, ha történetesen (pl: bértámogatások) a vállalkozókat érinti. Ráadásul ezen eszközök nagyobbik része (közhasznú munka támogatása, fiatal diplomások európa express programja stb) többnyire a közszférában csapódik le, ahol a tovább foglalkoztatás lehetőségei igen csekélyek. Ehelyett olyan új programok beindítását javasoljuk, amelyek közelebb visznek a továbbfoglalkoztatáshoz.
 - Általános tapasztalat, hogy évente kb. 7000 fő után fizet a Munkaügyi központ bértámogatást, s a programban résztvevők túlnyomó többsége nem integrálódik a munkahelyre, illetve az alkalmazó vállalkozás (közös megegyezéssel) felmondja a foglalkoztatást, amint lejár a támogatás egy éve. A bértámogatás nyújtásánál nagyobb figyelemmel kell lenni a „kihelyezett „ dolgozók beválására; olyan kiegészítő eszközöket lenne érdemes használni (munkaadók befogadó készségét fejlesztő „lejárások, munkavállalók mentális-, és szakmai fejlesztése szb), amelyek növelik a tartós – támogatás nélküli – foglalkoztatás esélyeit. Mindehhez igazítani szükséges a szabályozásokat, mivel jelenleg csak tartós munkanélküliek elhelyezése után lehet bértámogatást nyújtani.
 - A békés megyei gazdasági környezet lehetővé tenné olyan köztes munkaerőpiaci szervezet létrehozását a munkaerőpiacról kiszorult munkaerő közhasznú foglalkoztatására, amely munkaszervezet egyúttal – önköltségen végzett munkájával a vállalkozások tevékenységének értékesebbé válásához nyújt támogatást. (pl zöldség feldolgozás csomagolás, bármely egyszerűbb ipari tevékenység)
- **Munkaközvetítés munkaerőcsere** A fémfeldolgozás és gépipar területén mutatkozó hiányszakmák, illetve hiányzó munkaerő - legalább részleges pótlását segítené elő, ha a munkaügyi központ - a (még) munkában álló - hiányszakmákba tartozó munkaerőt is közvetítené. Ez azért is fontos lenne, mert - miközben e szakmacsoportokban jelentős hiányokat tapasztalunk – statisztikai vizsgálatunk tanúsága szerint e szakmák képviselői jelentős számban vannak jelen a megye

vállalkozásainál, többnyire nem szakmájukba tartozó tevékenységek körében. Ha lenne regiszterünk e szakmacsoport tagjairól, akkor a közvetítéssel a megfelelő munkakörökbe juttathatnánk az erre vállalkozókat, s egyúttal pótlásukra is adekvát munkaerőt ajánlhatnánk. Az így megvalósuló munkaerőcsere –eszköz bevezetésével javíthatnánk a megyébe érkező befektetők számára felkínálható munkaerő összetételét. (Köztudott, hogy a regisztrált munkanélküliek 50 %-a képzetlen, és szintén 50 %-a tartós munkanélküli, akiknél emiatt a munkavégző képesség erősen csökkent.)

- ***A szakképzetlen pályakezdők szakmai képzése.*** Békés megyében, hasonlóan az ország más területeihez a hátrányos helyzetű, gyenge tanulástámogató képességgel rendelkező családokból származó fiatalok lemorzsolódása a középfokú képzésből igen jelentős. Számukra új típusú, gyakorlatorientált, munkahely közeli képzési felnőttképzési forma bevezetését javasoljuk az „Értékműhely” projekt megvalósításával. Az „Értékműhely” egy olyan módszer, amely eredményesen alkalmazható a foglalkoztatók munkaerőigényeinek feltárásánál, a munkakörök társadalmi-technikai jellemzői alakításánál, a munkaerőigények nyilvántartásánál, a munkaadók és a munkanélküliek közötti kapcsolat megteremtésénél, a munkanélküliek élethelyzetéhez és előzetes felkészültségéhez illeszkedő képzési formák kialakításánál, a gyakorlat-orientált, lehetőség szerint munka melletti tanulás-képzés megvalósításánál. Az „Értékműhely” egy olyan új aktív foglalkoztatáspolitikai módszert valósít meg, melyben először a résztvevő fiatalokat különféle humánszolgáltatások, tréningek, mentorok segítségével alkalmassá teszi a munkavállalásra. Ezután egy gyakorlatorientált, a munkaadók igényeihez alkalmazkodó, vállalat-specifikus ismeretekkel kiegészített modulszerű képzést nyújt a célcsoport számára. Az „Értékműhely” lehetőséget nyújt a gazdasági vállalkozások számára, hogy megfogalmazzák vállalat-specifikus igényeiket, elvárásaikat a képzési program tartalmi elemeit illetően. A műhely kölcsönös lehetőséget nyújt a projektben résztvevő munkavállalóknak és munkaadóknak, hogy *megismerjék, kipróbálják* egymást. A munkaadók lehetőséget kapnak arra, hogy kiválasszák, és a befejezett képzési modulok birtokában alkalmazzák a fiatal munkavállalókat.
- **Az Európa Express program fiatal diplomásainak nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedését segítő program.** A térségi gazdaságfejlesztés elengedhetetlen feltétele, hogy a fiatal diplomások a megyében találják meg munkahelyeiket, s jövőjüket. A gazdaság leépülése-, stagnálása miatt a fiatalok ma elvándorolnak a megyéből. Akik erre nem képesek munkanélküliként maradni itt. Frusztráló-kiábrándító jövőkép ez. E helyzet enyhítésére indított országos programot az

ÁFSZ. Jelenleg mintegy 100 fiatal, pályakezdő diplomás végez a közszolgáltatás különböző szereplői számára - határozott idejű közhasznú munkavégzési szerződés alapján, a munkaerőpiaci alap magas szintű támogatásával munkát. Félő, hogy a szerződések lejártá után e szervezetek nem lesznek képesek a továbbfoglalkoztatásra. Olyan programot tartunk szükségesnek megvalósítani, amely a vállalkozói szférába juttatja a diplomás fiatalokat. A program belső tartalma arra irányul, hogy a támogatási periódus alatt segítő beavatkozásokkal növeljük a fiatalok esélyeit a továbbfoglalkoztatásra.

- Békés megye jelentős gyógy-, wellness-, termál turisztikai potenciállal rendelkezik. Az elmúlt években jelentős fejlesztések valósultak meg - elsősorban a fürdők/élményfürdők felújítása terén. A következő lépéseket, megfelelő piacépítési feladatok megvalósítása mellett, a gyógy/wellness szolgáltatások, a szálláshelyek és a kiegészítő programok terén kell megtenni. Ezek fejlesztése összehangolt tervet, a megyei köz és privát szereplők megfontolt munkamegosztását, és széleskörű koordinációt igényel. Fontos lenne a kormány közreműködése a nemzetközi társadalombiztosítás rendszerekkel való kapcsolat megteremtésében és a megyei szereplők által elkészített, a vállalkozások kezdeményezéseire épülő középtávú beruházási – támogatási terv megalkotása, a támogató- finanszírozás biztosítása.

A megvalósítás kérdései.

A vállalkozók fejlesztési kezdeményezéseinek feltárására irányuló interjúk –kérdőíves vizsgálat során megtapasztaltuk, hogy a felkeresett **vállalkozások többségének piaci kapcsolatai gyengék és szűk körűek**, a helyi piacokra irányulnak. Különösen a –jelentős foglalkoztatási szerepet betöltő- mikro és kisvállalkozások alig képesek megújítani, bővíteni piaci kapcsolataikat. Ennek oka egyrészt a piacépítési szakmai képességek hiánya, másrészt a tőkeszegénységgel is magyarázható technológiai lemaradás. A vállalkozók közötti – technológiapótló - kooperáció ugyan nem ismeretlen, de ritkán eredményezi fejlettebb piacképes termékek előállítását, értékesítését. ***A piaci kapcsolatok gyengesége és a tőkeszegénység eredményezi azt, hogy az elvileg perspektivikus (fémfeldolgozás, gépipar, nyomdaipar, műszeripar, faipar) iparágban tevékenykedő vállalkozások sem képesek a pályázati rendszerek által nyújtott támogatásokat elérni.***

Kiderült, hogy e vállalkozások túlnyomó többsége piac-, és gazdaság szervezési (kooperáció, beszállítás) szakmai támogatásokat, s ehhez kapcsolódóan a termékfejlesztés területén igényelne támogatásokat.

E tapasztalatok alapján állapítjuk meg, hogy a működő vállalkozások fejlesztéséhez, a térség-, a megye gazdaságának fellendítéséhez **nem elegendő a források biztosítása, hanem a szükség van piac és gazdaság szervezői szolgáltatások nyújtására is.** E szolgáltatások nyújtása mentén nyerhető el a vállalkozók bizalma, együttműködő készsége, amely nélkül nem remélhető hogy a vállalkozások olyan projektsomagok megvalósítását vállalnák, amelyek megújult vagy új, növekvő igényeket kielégítő termékek létrehozásával, a mainál lényegesen nagyobb eredményességgel a foglalkoztató képesség növekedéséhez vezetne.

Éppen ezért mondjuk, hogy **a feltárt projekt-, projektsomag kezdemények megvalósulásához ilyen, kezdetben bizonyosan közpénzből finanszírozott szolgáltatásokat is szükséges nyújtani.** (Úgy véljük, hogy a jelenleg is közpénzből finanszírozott fejlesztők humán kapacitásai, megfelelő szakmai képzéssel és koordinációval képesek lehetnek e feladatokat ellátni.)

A program, projekt vázlatok elkészítése során előzetesen **megvizsgáltuk, a támogatási források és a projekt tervek összekapcsolásának lehetőségeit.** Megállapítottuk, hogy az esetek jelentős részében - a mai pályázati –projektfinanszírozási rendszer nem teszi lehetővé a fejlesztést. Mert

- A különféle ágazatok pályázati rendszerei között nincs összhang, és „alulról” nem megteremthető
- A pályázati források nem tartósan nyitottak, így a hosszabb időt igénybe vevő előkészületek, tervezés esetén már nem lehet számítani a forrásokra.
- A lehetséges-javasolt gazdaságfejlesztési projektek többsége több gazdasági (egyreszt köz-,) szereplő együttműködését, közös beruházását, olykor több különböző „eredetű” fejlesztési forrás összekapcsolását igényli. A jelenlegi rendszerben ez nem megvalósítható.
- A befektetővonzás kizárólag külföldi befektetőkre irányul és jelenleg (ITDH) központi forrásokból és támogatásokból valósul meg. A megye, nem lehet képes a befektetőket sem megkeresni, sem becsábítani.
- A térségben ugyan 130 közpénzből finanszírozott fejlesztő, térségmenedzser vidékfejlesztési menedzser, stb. működik, de nincs közös munkatervük és még kevésbé közös munkamódszerük. A legnagyobb vállalatokat kivéve a vállalkozásokkal való kapcsolataik gyengék és a közös terv, munkamódszer hiánya miatt céltalan is.
- Az elmúlt években végrehajtott, összességében többmilliárdnyi fejlesztések, elsősorban az infrastruktúra és a közszolgáltatások fejlesztésére irányultak. Nem megkérdőjelezve e szükségleteket megjegyezzük, hogy olyan programra van most

szükség, amely a megye, így elsősorban a megyei vállalkozások jövedelemtermelő és foglalkoztató képességét javítják.

Reményeink szerint mindezeket megfontolva: mutatkozott egyetértés az NFT Hivatallal, az MTRFH-val és a MUH Területpolitikai Kormánybiztos hivatalával, s nem utolsó sorban a Megyei Önkormányzattal folytatott konzultáció alapján abban, hogy a komplex fejlesztési programok valóra váltásához szükséges további gazdaságszervezői-fejlesztői munka számára „rendszerszerűen”, a középtávú tervszerződések kialakításával - megkötésével lehetne a stabil, kiszámítható feltételeket megteremteni.

Felmerült az a lehetőség is, hogy Békés megyei program megvalósítása egyúttal a tervszerződések kidolgozásának- megkötésének kísérlete is legyen. Ennek keretében lehetőség nyílna lehetőség a komplex középtávú térségi operatív program tematikájának, jogi megoldásainak, indikátorainak, finanszírozási módjainak kidolgozására, s egyúttal az új fejlesztési megoldások megtervezésére és kipróbálására is.

A majdani tervszerződés megyei szintre készülne. A tervszerződések megkötését és a megvalósítás felügyeletét az ágazati miniszterek által kijelölt tagokból álló monitoring bizottság és a Megyei fejlesztési Tanács együttesen látná el. Szükséges lenne, a monitoring bizottság ellenőrzése- konzultatív szerepe mellett működő operatív ad hoc szervezet is, amely a konzultációt nyújtana a projekteket kidolgozó szakmai szervezetnek.

A kormányhatározat alapján elkészült, program projekt vázlatokat tartalmaz. A vázlatok mögött

- *valóságos vállalkozások, valóságos törekvései állnak;*
- *olyan fejlesztési elképzelések, konstrukciók kerülnek bemutatásra, amelyeket, a vállalkozókkal való megbeszélések során alakítottunk ki s a vállalkozók kifejezték együttműködési szándékukat, a maguk nézőpontjából érdekesnek, perspektivikusnak ítélt javaslatainkkal kapcsolatban;*
- *olyan fejlesztési elképzelések állnak, amelyeket egyes önkormányzatok vetettek fel, s úgy ítéltük meg, hogy a javasolt fejlesztés valóban közvetlenül hozzájárul(hat) a vállalkozások fejlődéséhez, versenyképességének javulásához;*
- *olyan, a megye alacsony hőfokon működő és kedvezőtlen gazdasági-foglalkoztatási szerkezetének megváltoztatására irányuló elképzeléseket mutatunk be, amelyek természetesen nem a megye gazdasági-társadalmi szereplőitől erednek, hanem a 3K Consens Irodától, jelezve, hogy a megyében talált belső, vállalkozói erőfeszítések nem lesznek elegendők, a megye gazdasági-foglalkoztatási deficitjeinek felszámolásához, s ezért külső (széles értelemben vett) erőforrások bevonását tartjuk szükségesnek.*

Azon fejlesztési megoldásoknál , amelyek beilleszthetők a jelenlegi támogatási rendszerbe a szereplők szándékainak elhatározássá formálódása, megfelelő megvalósíthatósági -, üzleti tervek elkészítése, egyes esetekben a vállalkozók közötti együttműködési megállapodások kialakítása legalább hat hónapot igényelnek. Azokban az esetekben, ahol belföldi vagy külföldi együttműködő vállalkozásokat kell keresni , vagy infrastruktúra feltételeket (tervek, engedélyek) kell teremteni, ott hosszabb időre is szükség lehet. A mezőgazdasági termelési integrációk kialakítása szintén hosszabb időt igényel.

Azonban a fentiekben felsorolt fejlesztői -, gazdaságszervezői tevékenységek is csak akkor valósíthatók meg, illetőleg az érintett vállalkozások csak akkor képesek megfelelő fejlesztési döntéseket hozni, ha számíthatnak a szakmai és pénzügyi támogatásokra. ***Tehát a feltételek előzetes, keret jellegű meghatározása, biztosítása elengedhetetlen feltétele a fejlesztéseknek.***

Ugyanakkor vannak olyan projekt vázlatok is, amelyek nem illeszthetők a hazai gazdaság-, és területfejlesztés megszokott (szabályokkal körülírt) támogatási eszközrendszeréhez. Ilyenek azok a projektek, amelyek csak együttes megvalósulásuk esetén életképesek. Ilyenek azok is, amelyek a közberuházók részvételét igénylik, illetve, amelyek PPP rendszerben valósulnának meg. E formák alkalmazásához ***előzetesen rögzített kormányzati akarat szükséges.***

Előzetesen megvizsgáltuk az egyes tervezett projektsomagok finanszírozhatóságának, a támogatási formák rendelkezésre állásának kérdéseit is. E vizsgálat során megállapítottuk, hogy a tervezett projektek jelentős része akkor illeszthető be a jelenleg működő támogatási keretekbe, –betartva a támogatási szintekre vonatkozó jogszabályokat, ***ha lehetővé tesszük hogy***

- több vállalkozás közös projekt szervezete nyerjen támogatást
- ha a tőkekihelyezés +kedvezményes hitel +vissza nem térítendő támogatásokat (különböző módokon) lehet kombinálni
- a többnyire csoportos (több vállalkozó együtt működésén alapuló) fejlesztés – mint a hatékony térségi gazdaságfejlesztés megvalósuljon
- több „ különböző ágazati forrás” együtt szolgálja egy-egy projekt-, projektsomag megvalósulását.

A tervszerződés keretei közé illesztett fejlesztési-megvalósítási folyamat fontos eleme a projektek várható/elvárt együttes hatásának előzetes vizsgálata – ahol lehet- indikátorainak meghatározása.

„Azt javasoljuk, hogy a kormányzat hozzon határozatot a békés megyében eddig feltárt fejlesztési lehetőségek alapján arról, hogy

- a tervszerződés keretei közé illesztett középtávú (2005-200) operatív program kidolgozását támogatja
- a megfelelő ágazati szakmai konzultációk eredményeként ***feltételes pénzügyi kereteket biztosít*** a projektvázlatok véglegesítéséhez
- ad hoc ágazati operatív bizottságot állít fel a program készítőivel folytatott szakmai konzultációk lefolytatása céljából különös figyelemmel az új fejlesztési megoldásokra s az egymással összefüggő projektek projektsomagjai együttes támogatási követelményeinek meghatározására
- ad hoc monitoring bizottságot állít fel a kísérleti programra vonatkozó támogatási döntés meghozatalára „